

Bok 1

Sameksistens; Merker under føttene

Emilie Winther Berg

Program

Hovedbygning

størrelse ca:

350 - 400 kvm totalt.

Inneholder:

Soveplasser

Info

Dyrkeområde. Kortreist mat. Tilbys og deltagelse for de som jobber der og folk som besøker.

Spiseplass. Kan være cafe, kjøkken eller lignende.

Kapell

Lite kapell: Tilgjengelig hele tiden, inspirert av tidligere grinaker stavkirke og grinakervev?

Sovehytte

3*3 m ca? 4*4 m? 9 kvm til 16 kvm. Mindre variant på 2*2 meter ca?

Inneholder:

Soveplass

Innebygde møbler

Utsikt

Markering av kulturminner

Abstract

Introduksjon

Prosjektet er et utvidet pilegrimssenter på Granavollen på Hadeland og ligger ved den bergenske kongevei som er en del av pilegrimsleden til Nidaros. Tilhørende program er spredt utover kulturlandskapet og hver av dem er inspirert av kulturhistorien som har lagt sine spor i landskapet. For å legge til rette for pilegrimenes ferd gjennom landskapet er senteret spredt på ulike punkter med ulike historier og henter sin inspirasjon fra sine omgivelser.

Milestein plassert ved kirkegårdsmuren på Granavollen

Pilgrim

“En pilegrim er en person som av religiøse grunner reiser til et sted som i vedkommendes religion blir ansett for hellig. Motivasjonen kan være takknemlighet kombinert med et løfte om å tilbe en guddom eller helgen der, eller et ønske om å få del i stedets spesielle velsignelse.” Kilde: SNL

Pilegrimssenteret kobler seg på Gudbrandsdalsleden opp til Nidarosdomen i Trondheim. Den går til Olav den helliges levninger. I lange tider har det vandret mennesker gjennom området på vei mot ulike mål. Det å gå pilegrim er en gammel tradisjon hvor handlingen å vandre mot et hellig mål, i seg selv var en viktig del av syndsforlatelsen. I prosjektet mitt vil fokuset være på å bevege seg både fysisk og i tid. Jeg søker at senteret skal være relevant for både dem som går den lange ruten til Nidaros, men også de som går kort eller som bor i nærområdet og som er stolte av området de kommer fra.

Området

Området som prosjektet skal ta for seg, ligger på Granavollen og Tingelstad på Hadeland, ikke langt fra Oslo. Dette er et gammelt jordbruksområde hvor det har blitt dyrket siden steinalderen. Det er spredt bebyggelse, med mange gårder med boliger spredt i landskapet.

Merker i landskapet

I landskapet finnes det merker etter tidligere hendelser og begivenheter. Dette arkitekturprosjektet legger også sine merker i landskapet. Ved å plassere de strategisk vil jeg at de skal fremheve kvalitetene og historiene som landskapet har. De ulike merkene kan være spor etter geologi, natur, kultur, historie og tidligere tider arkitektur.

Kulturelle merker

For rundt 8000 år siden var istiden over og planter, dyr og mennesker kom til Hadeland. Over tid har menneskene formet og utviklet det kulturlandskapet som preger området i dag. Over lang tid har teknologien utviklet seg, fra flint, bronse, jern og damp frem til vår tid. Det geologiske landskapet har skapt grunnlag for et yrende kulturelt område. Dette har gitt fra seg spor. Alt fra enkeltobjekter som noen har mistet, til mattradisjoner, ofringer og begravelser. Mellom Granavollen og Brandbu er det hele 50 gravminner. Det er også spor av at det har vært urolige tider i form av bygdeborger og offergaver til kirken i trange tider. Funn vitner også om forskjellige klassestrukturer i ulike perioder og om overganger mellom kulturelle skikker, som fra hedensk til kristen tro. Middelalderen var en periode med spesielt rike spor etter et yrende kulturelt og religiøst liv, med tre steinkirker og landets eneste profane bestående steinhus utenfor de større byene. Etter en periode mellom ulike maktsentre, ble Hadeland i denne perioden et maktsenter i seg selv.

Geologi

Det finnes tydelige spor fra 500 millioner år siden, fra kambro-silur-perioden. Dette er en periode hvor området var et grunt hav ikke langt fra ekvator. I dag fremstår området som et foldet og brutt "størknet hav". I kambro-silur-perioden er det det første yrende livet som preger jorda og dette har etterlatt seg spor. Disse dyrene hadde et mineralisert skall som har gjort at de er bevart som fossiler. Bergartene fra denne tiden inneholder mye kalk og den forvitrer lett, noe som gir et fruktbart jordsmonn. Steder med kambrosiluriske bergarter preges ofte av at det også er tett med registrerte kulturminner, som på Hadeland.^{1,2}

Landskapet vitner om vulkansk aktivitet i perioden Perm, fra om lag 299 til 252 millioner år siden. En rekke med berg er spor etter dette, fra nord til sør: Brandbukampen (522 moh), Sølvberget (493 moh) og Buhammeren (549 moh)/Kjekshustoppen. Disse skiller seg ut i landskapet som større berg, men i dag er bare rester igjen etter tilførselsrørene etter de gamle vulkanene.^{3,4}

Istid

Under istiden ble en forkastning dannet der Randsfjorden er og landskapet på østsiden av fjorden sank, mens vestsiden forble høy. I mye senere tid ble landskapet slipt ned og skurt vekk av lag etter lag av isbreen. Dette brakte fram vulkanene og de kambrosiluriske bergartene. På samme tid ble Viggadalen og Randsfjorden formet.^{5,6}

Utsikt over Stortjern og kulturlandskap

Flora og fauna

Det velholdte kulturlandskapet, med ulike brukstyper, mindre åkre og et rikt mangfold av kantsoner, alléer, hagemarker og småveier gir grobunn for mange viktige arter. Jorda er kalkrik og skaper gode vekstvilkår for arter som har få leveområder igjen. Det er flere naturreservater i kommunen og et område på Tingelstad er markert som geologisk arv. Det består av uforstyrret forvittringsjord som er en sjelden naturtype i Norge. Der er det flere kalkrike dammer og tjern og naturtypen ble markert på rødlista i 2018, og er hjemmet til flere arter som har få andre levesteder. Dette er sjeldne planter som karplanter og dyr som snegler. Slåttenger og skogsbeiter er flere steder holdt i hevd og er viktige områder for svært mange arter. Disse har blitt oppført som kritisk truet i Norsk rødliste for naturtyper fra 2018.^{7,8}

Arkitektur / Outcome

Prosjektet har resultateter i 4 punkter med ulike bygninger: 1 senter, 1 kapell, 1 sovehytte og 1 mindre merke/fokuspunkt. Hver tomt har et bygg som henter inspirasjon fra sine omgivelser og de merkene som ligger i området, men det er også fellestrekk mellom de ulike byggene.

Senteret

Hovedbygget til Pilegrimssenteret ligger på Granavollen, rett ovenfor søsterkirkene. Dette er et gammel kultursentrum og sentret henter inspirasjon fra bånd mot kloster og kirke. I hagen kan man stelle og spise kortreiste vekster mens man ser ut mot landskapet.

Kapell på Grindaker

Lite kapell plassert på et tuft etter en gammel stavkirke som ble revet på 1800-tallet. Henter inspirasjon fra Stavkirken og det lokale veveriets stoffer. Det tar form av et luftig kapell som står åpent for besøkende til alle tider.

Sovehytte på Sølvberget

På toppen av den gamle vulkanen Sølvberget ligger en sovehytte med vid utsikt over kulturlandskapet. Den er inspirert av bygdeborgens muren med to lukkede vegger og hvor den åpner seg mot de bratte skråningene mot øst.

Minnesmerke ved kakkelaugene

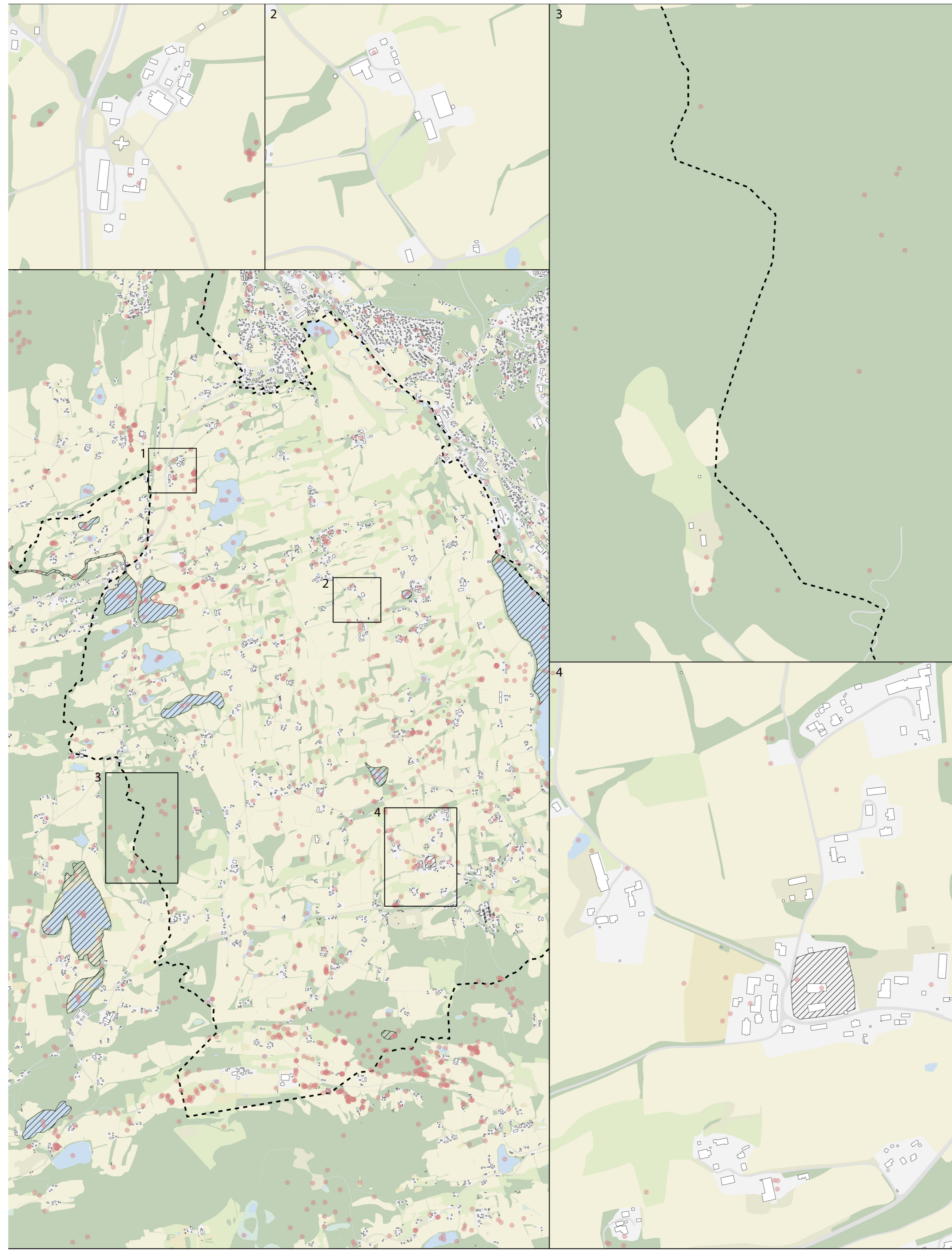
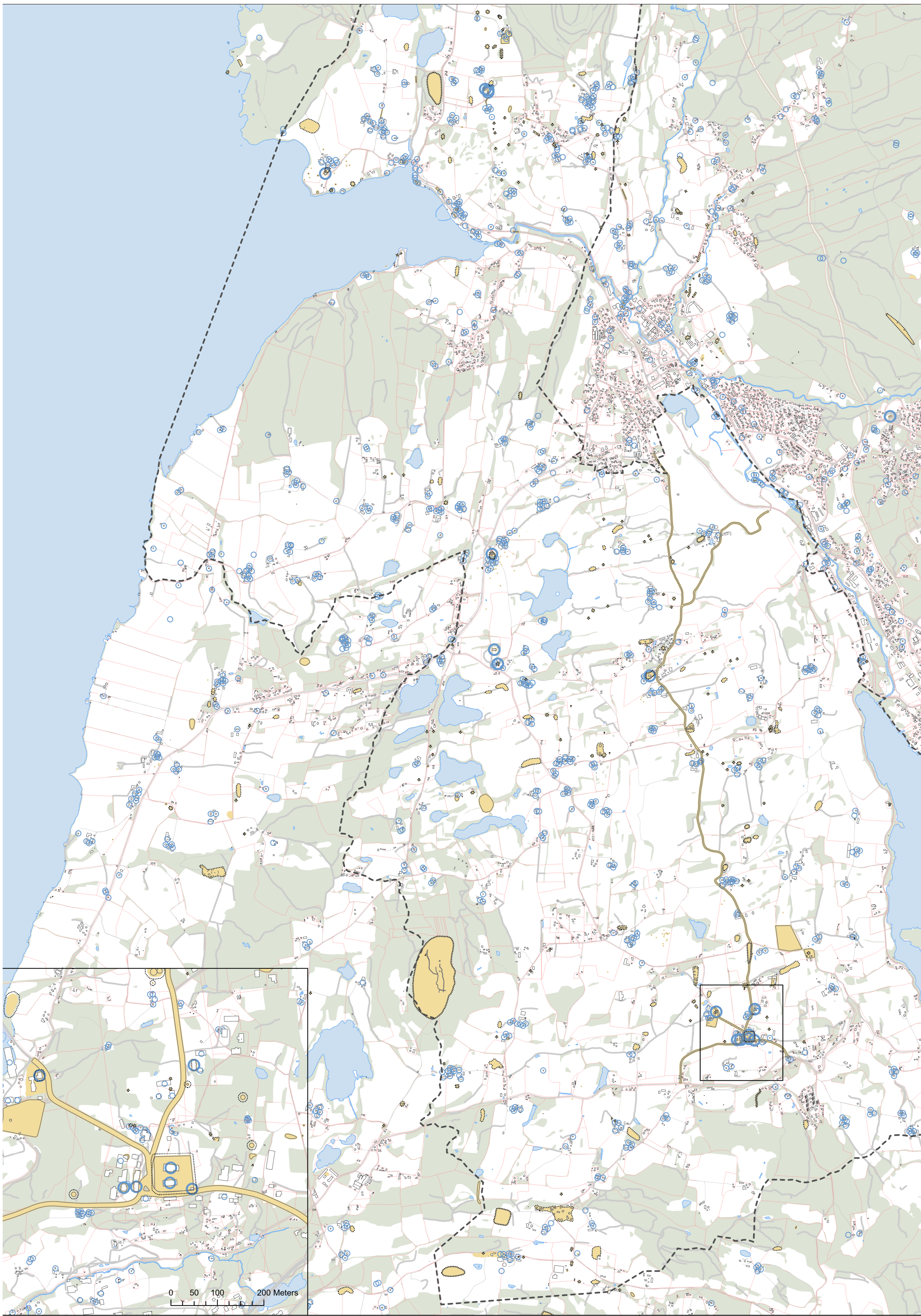
Kakkelaugene er en gruppe med gravhauger fra en tid med både brente og ubrente begravelser. Minnesmerket henter sin inspirasjon fra de brente gravene hvor man la ned restene etter bålet i en urne sentralt plassert i haugen. Selve inngrepet består av en brent trepåle på 20cm * 20 cm med en høyde på 2 m. På merket er det en QR-kode som hjelper deg med å hente opp informasjon om kulturminnet mens man står blant haugene.

Søsterkirkene på Granavollen: Nikolai- og Mariakirka

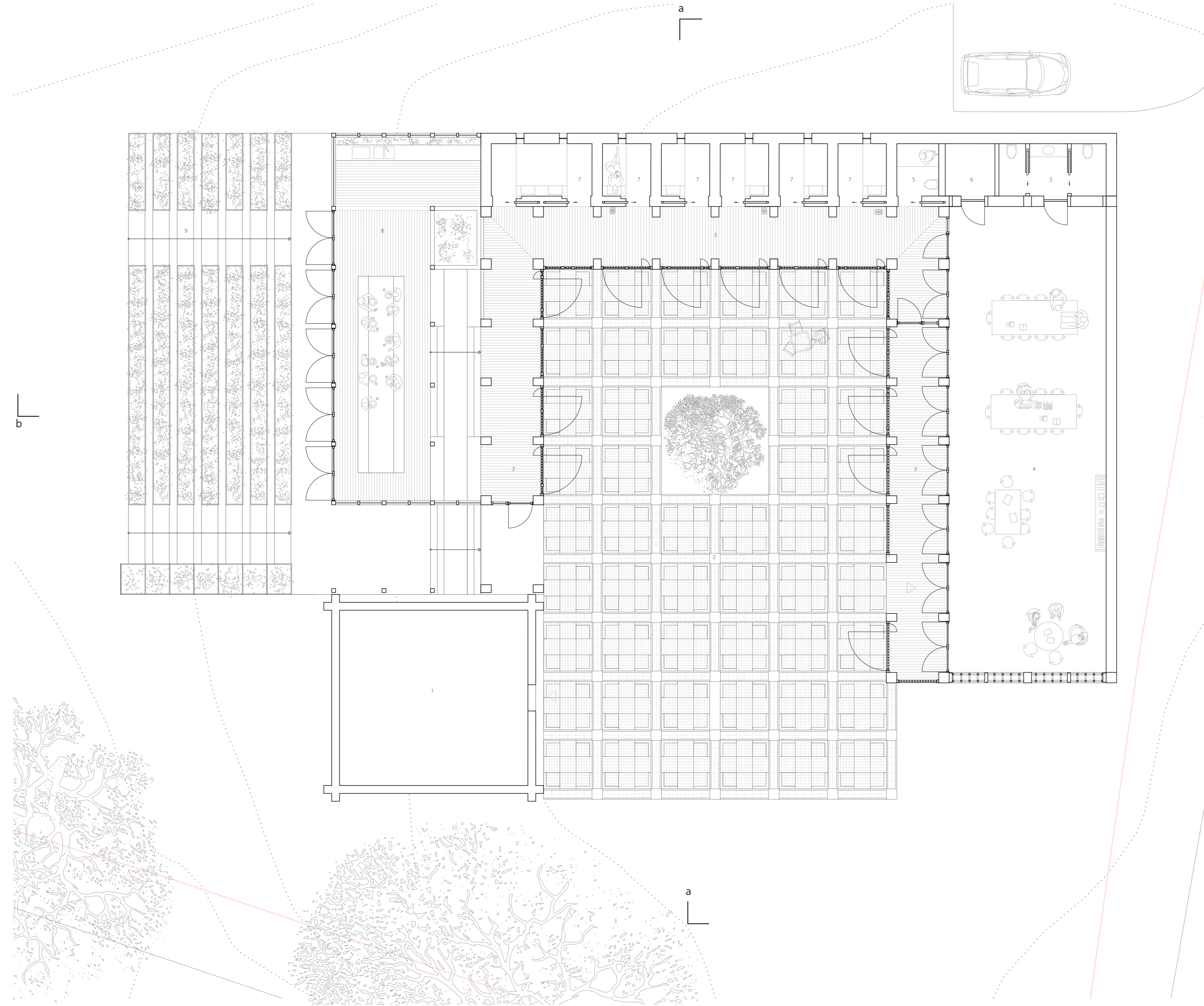
Kilder

1. Gran kommune (2017)
2. Pilegrimsleden til Nidaros (nb.no)
3. perm – Store norske leksikon (snl.no)
4. Gran kommune (2017)
5. Gran kommune (2017)
6. Forkastning – Store norske leksikon (snl.no)
7. Gran kommune (2017)
8. Norges geologiske undersøkelse | (ngu.no)

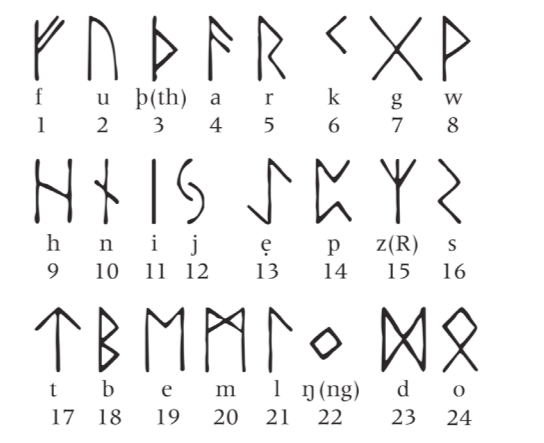
Pilegrimssenter

Hovedbygget til Pilegrimssenteret ligger på Granavollen, rett ovenfor søsterkirkene. Dette er et gammel kultursentrum og sentret henter inspirasjon fra bånd mot kloster og kirke. I hagen kan man stelle og spise kortreiste vekster mens man ser ut mot landskapet.

Dynnasteinen

Dynnasteinen ble reist et par år etter slag på Stikkelstad. Norge var en overgangsfase til å bli et kristent land. Den er det tidligste kristne billedmonumentet i landet. Teksten lyder teksten som er hugget inn på smalsiden av steinen:

"Gunnvor gjorde bro, Trydriks datter, etter Astrid, sin datter. Hun var den hendigste meg på Hadeland"

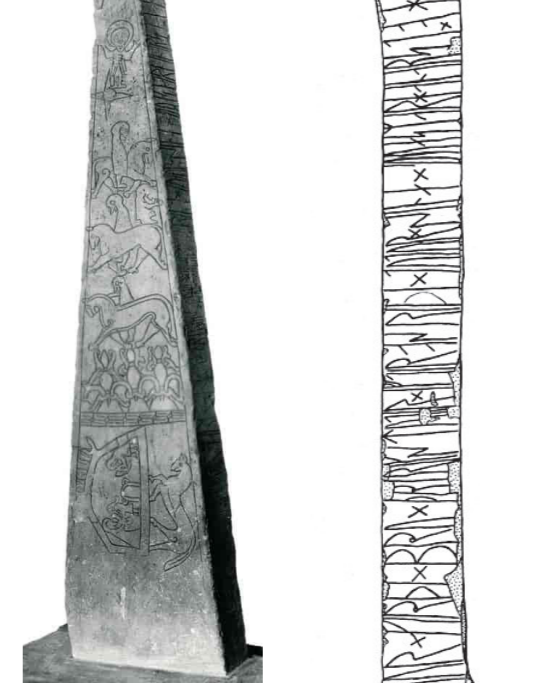
Runene er den eldste germaniske skriftformen og ble gradvis over til å bli brukt til besveigelse, trolldom og som et "hemmelig skriftspråk" etter kristendommens inntog.

Original Historisk museum

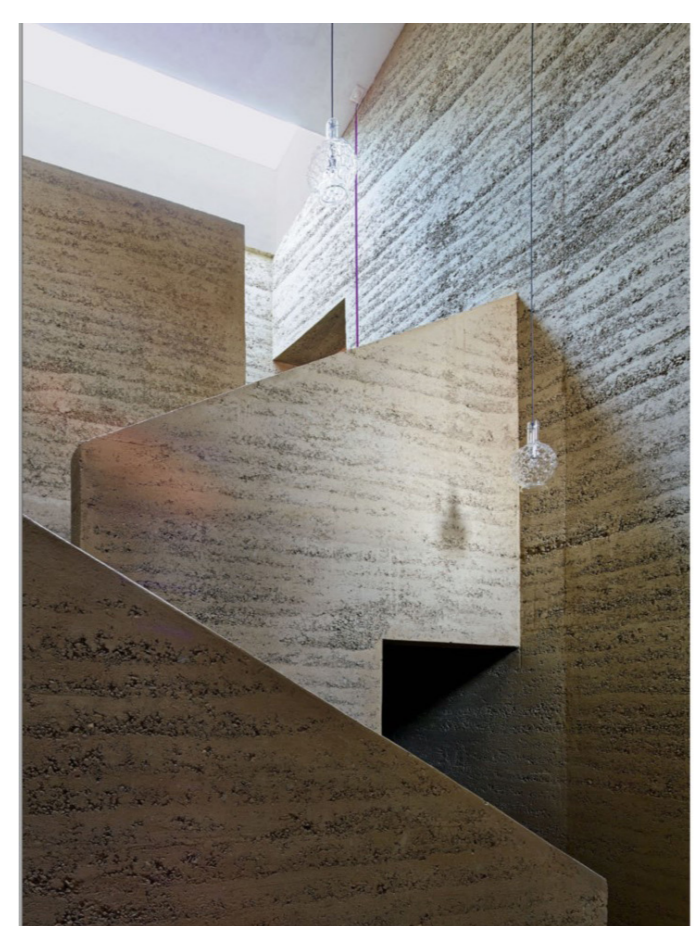

Kopi - Hadeland folkemuseum

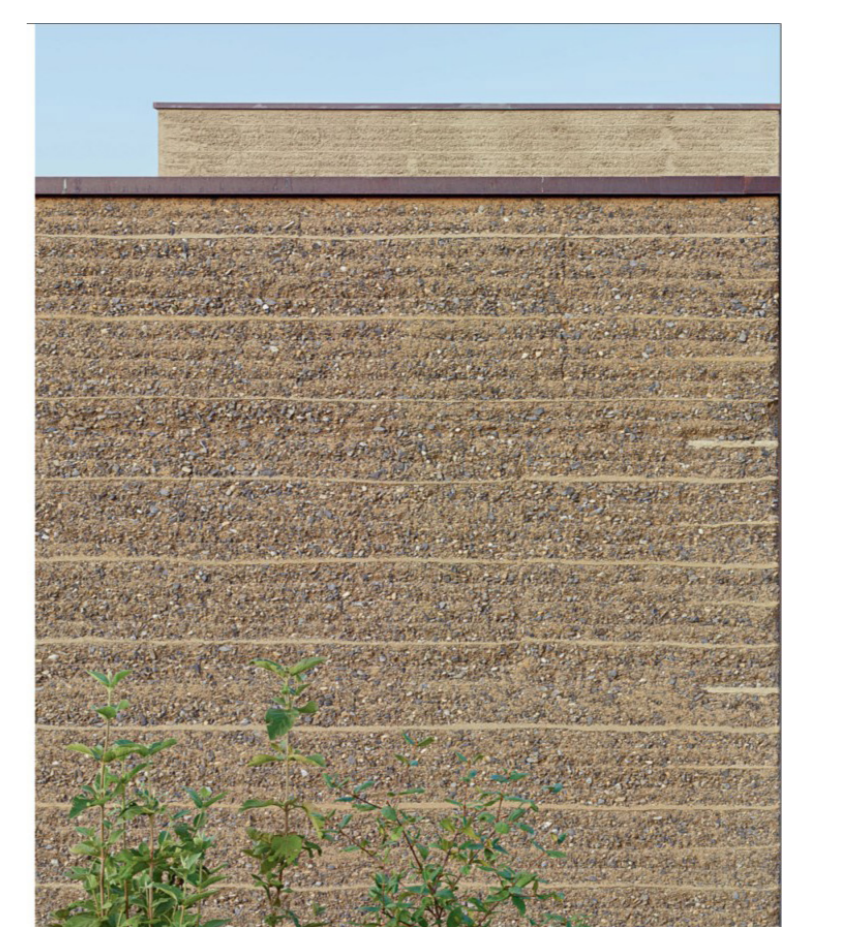

Martin Rausch - refined earth construction & design with rammed earth

Jordvegger

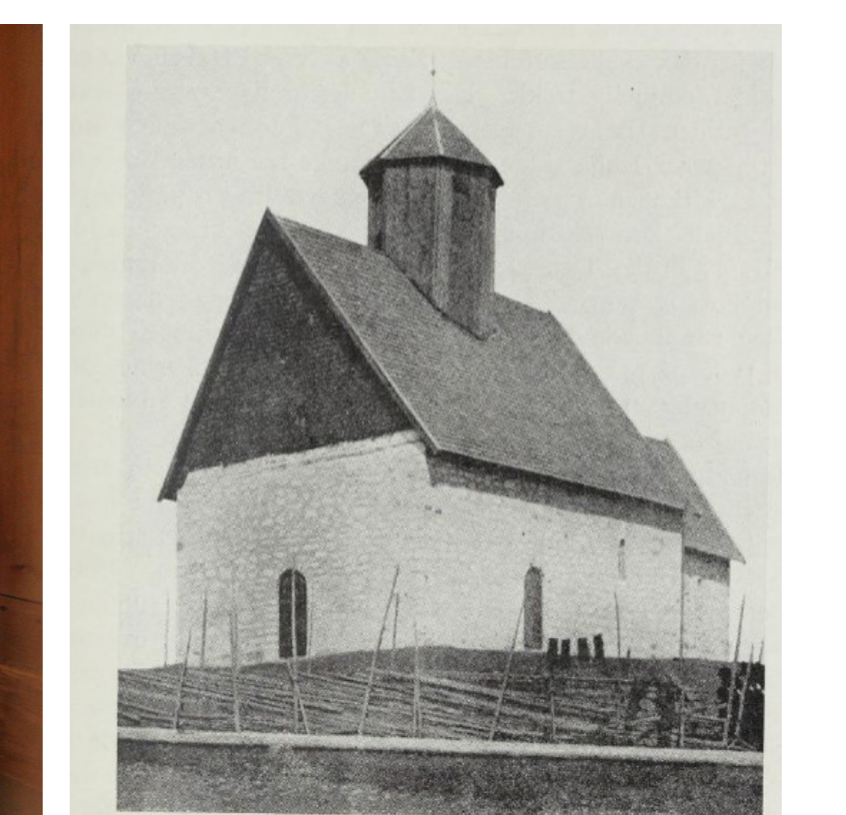
Martin Rausch - refined earth construction & design with rammed earth

Flettverksvindu fra St. Petri (Tingelstad gamle kirke)

St. Petri Interier

St. Petri Eksterier

Cisternsiernskloster

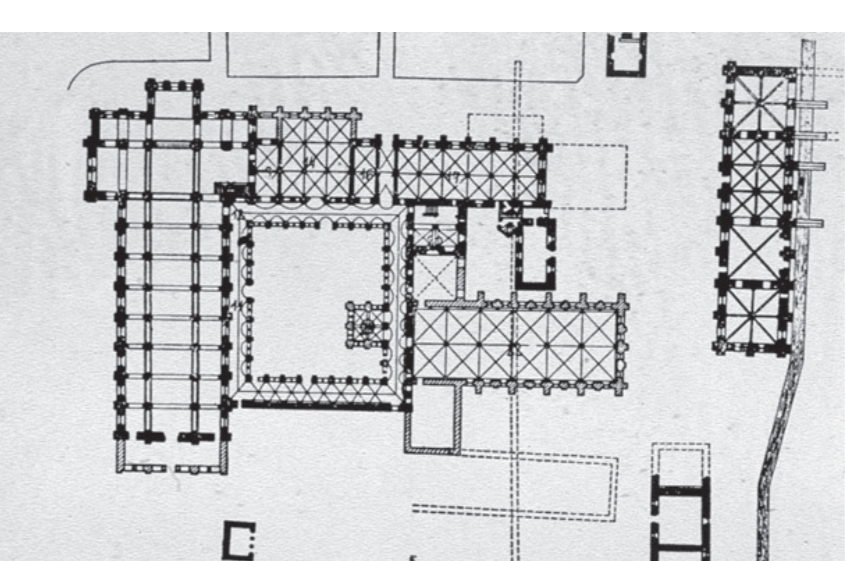
I middelalderen stod det geistlige partiet. Baglerne, sterte på Hadeland. Det eksisterer en usikkerhet om det ble bygget et kloster eller om det ble planlagt et kloster på Granavollen, men det er nevnt et kloster i et eldre brev som ramser opp Cisternsiernskloster i rodden. Rundt søsterkirkene er det funnet tuffer som antyder at det kan ha vært en del av et større anlegg.

Abbey de Fontenay korsgang

Abbey de Fontenay klostergård

Plantegning av Abbey de Fontenay

Plantegning av klosteret på hovedbygda

Det gamle kommunehuset

Granavollen gjestgiveri

Steinhus sett fra tomten til Pilegrimssenteret

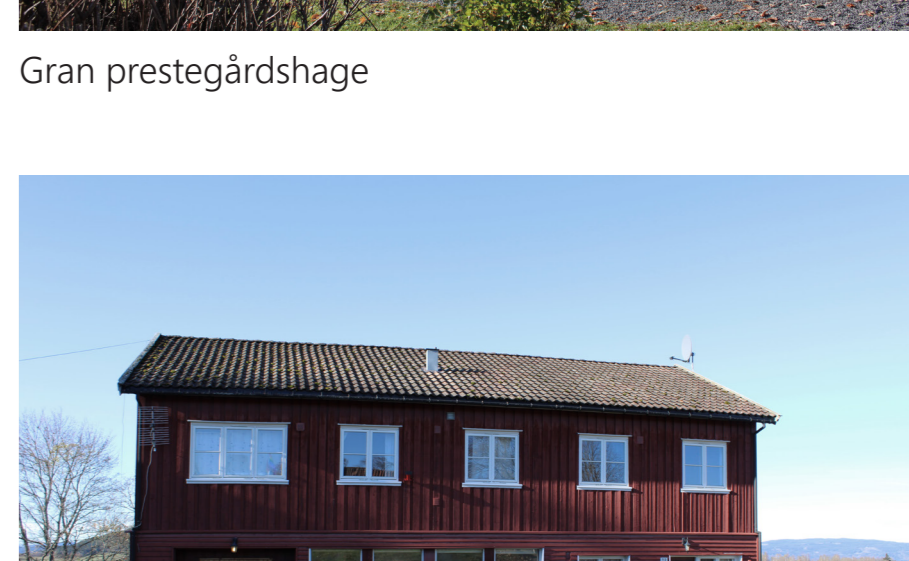
Steinhuset

Gran prestegårdshage

Bergenske kongevei fra Pilegrimssenteret mot nord

Nåværende pilegrimssenter på Granavollen

Nåværende utstilling i staburet

Runestein på Granavollen

Kastellet, Klokkertårnet

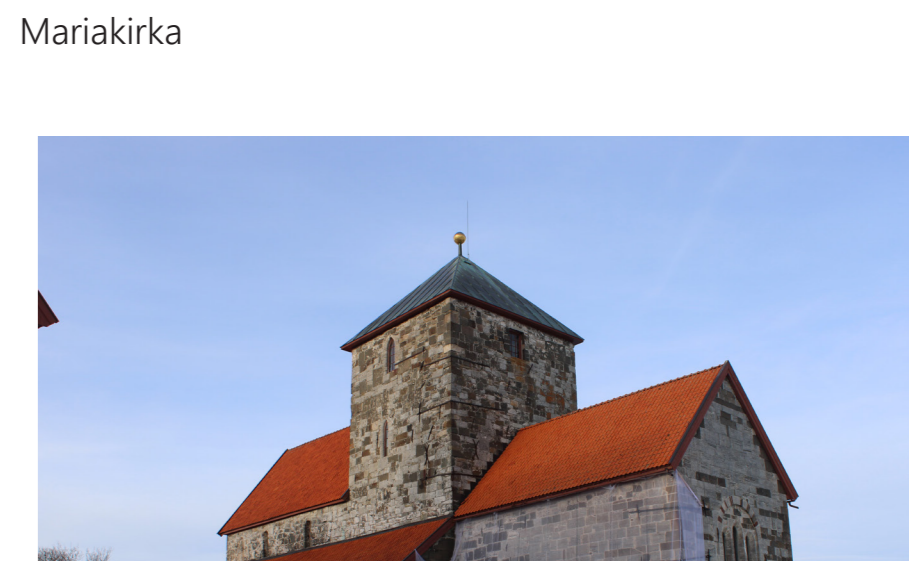
Nikolaikirka vindu

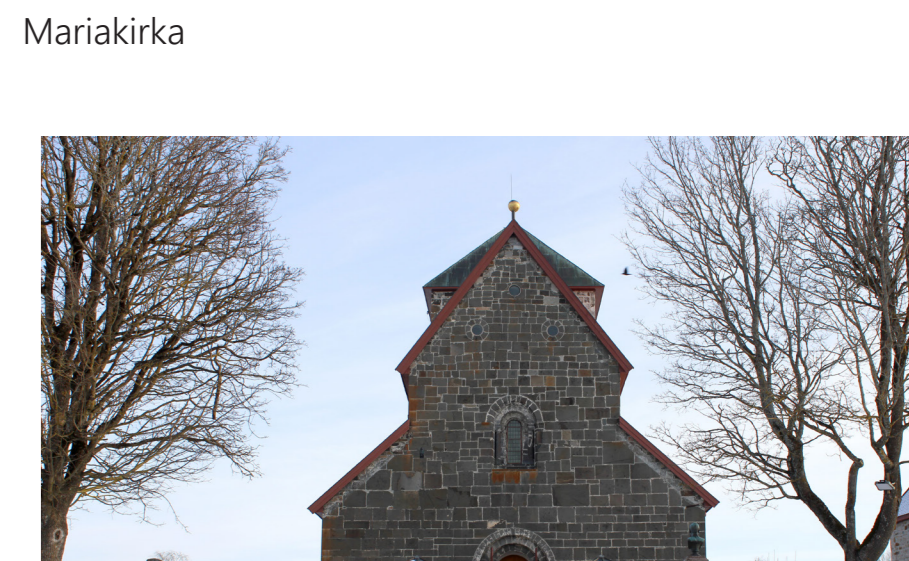
Mariakirka

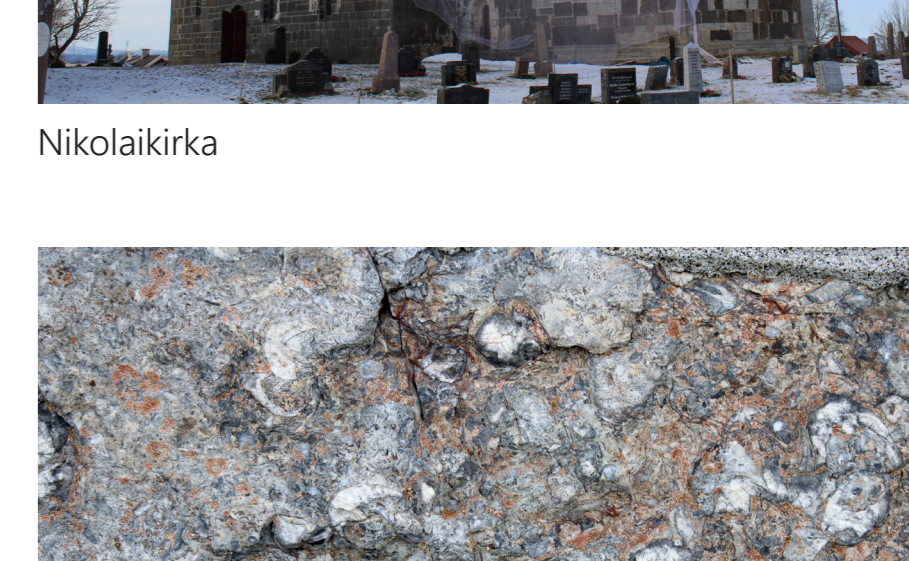
Nikolaikirka

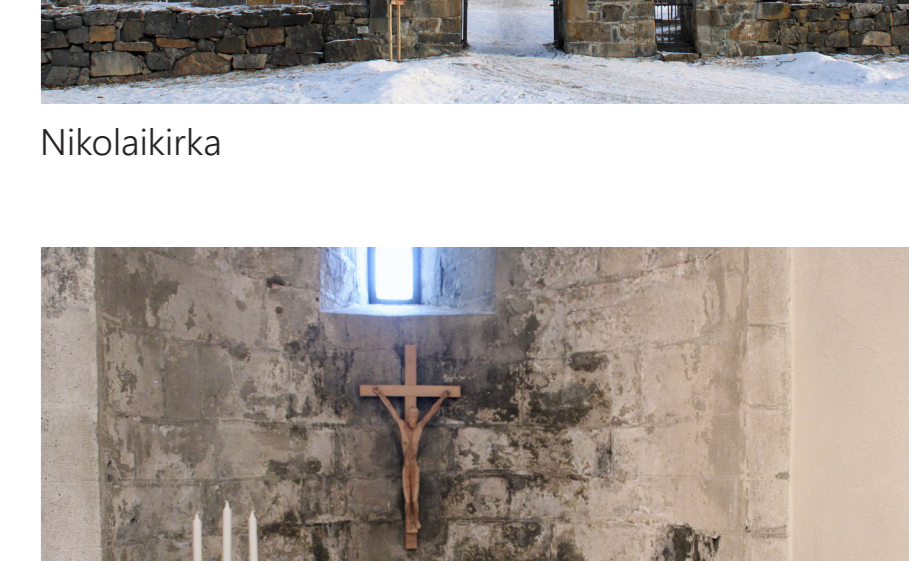
Nikolaikirka

Nikolaikirka

Nårbilde av steinen i Nikolaikirka

Nikolai, helgen for de reisende

Abstract

Introduksjon
Prosjektet er et utvidet pilegrimssenter på Granavollen på Hadeland og ligger ved den bergenske kongevei som er en del av pilegrimstien til Nidaros. Tilhørende program er spreid utover kulturlandskapet og hver av dem er inspirert av kulturhistorien som har lagt sine spor i landskapet. For å legge til rette for pilegrimmes ferd gjennom landskapet er sentret spreid på ulike punkter med ulike historier og henter sin inspirasjon fra sine omgivelser.

Måsten plassert ved kongeveimuren på Granavollen

Pilegrim
"En pilegrim er en person som av religiøse grunner reiser til et sted som i vedkommendes religion blir ansett for hellig. Motivasjonen kan være takknemlighet kombinert med et løfte om å tilbe en gudsmott eller helgen det, eller et ønske om å del i steds spesiale velgjørelse".
Kilde: SNL

Pilegrimssenteret kobler seg på Gudbrandsdalsleden opp til Nidarosdomen i Trondheim. Den går til Olav den helliges kvinner i lange tider har det vandret mennesker gjennom området på vei mot ulike mål. Det å gå pilegrim er en gammel tradisjon hvor handlingen skal være relevant for både dem som går den lange turen til Nidaros, men også de som går kort eller som bor i nærområdet og som er stalle av området de kommer fra.

Området
Området som prosjektet skal ta for seg, ligger på Granavollen og Tingelstad på Hadeland, ikke langt fra Oslo. Dette er et gammelt jordbruksområde hvor det har blitt dyrket siden steinalderen. Det er spreid bebyggelse, med mange gårder med boliger spreid i landskapet.
Merker i landskapet
I landskapet finnes det merker etter tidligere hendelser og begivenheter. Dette arkitekturprosjektet legger også sine merker i landskapet. Ved å plassere de strategisk vil jeg at de skal fremheve kvaliteten og historien som landskapet har. De ulike merkene kan være spor etter geologi, natur, kultur, utviker og tidligere tider arkitektur.

Kulturelle merker
For rundt 8000 år siden var stidene over og planter, dyr og mennesker kom til Hadeland. Over tid har menneskene formet og utviklet det kulturlandskapet som preger området i dag. Over lang tid har teknologien utviklet seg, fra flint, bronse, jern og damp frem til vår tid. Det geologiske landskapet har skapt grunnlag for et yrende kulturelt område. Dette har gitt fra seg spor, alt fra enkle objekter som har blitt møtet, til mattradisjon, ofringer og begravelser. Mellom Granavollen og Randbu er det hele 50 gravminner. Det er også spor av at det har vært urindere i form av byggborger og offengaver til kirken i trange tider. Funerier er også en del av landskapet, og det er ulike perioder og om overgangen mellom kulturelle skifter, som fra hedensk til kristen tro. I middelalderen var en periode med spesielt rike spor etter et yrende kulturelt og religiøst liv, med fra stenkirker og landets eneste profane bestående steinhus, utenfor de større byene. Etter en periode mellom ulike maktsentre, ble Hadeland i denne perioden et maktsenter gir grunn for mange

Geologi
Det finnes tydelige spor fra 500 millioner år siden, fra kambro-silur perioden. Dette er en periode hvor området var et grunt hav ikke langt fra ekvator. I dag fremstår området som et høyt og brutt. Steinet har i kambro-silur perioden er det det første yrende livet som preger jorda og dette fra stenkirker og landets eneste profane bestående steinhus, utenfor de større byene. Etter en periode mellom ulike maktsentre, ble Hadeland i denne perioden et maktsenter gir grunn for mange

Flora og fauna
Det velholdte kulturlandskapet, med ulike brukstyper, mindre åker og et rikt mangfold av kamrene, aller, hagemarker og småveier gir grunn for mange

Landskapet vitner om vulkansk aktivitet i perioden Perm, fra om lag 299 til 252 millioner år siden. En rekke med berg er spor etter dette, fra nord til sør: Brandbukampen (522 m), Salsbergene (653 m) og Barhammeren (549 m). Disse er del av den kalkrike dammen og jern og naturtypen ble markert på rødlista i 2018, og er hjemmet til flere arter som har få andre levesteder. Dette har gitt fra seg spor, alt fra enkle objekter som har blitt møtet, til mattradisjon, ofringer og begravelser. Mellom Granavollen og Randbu er det hele 50 gravminner. Det er også spor av at det har vært urindere i form av byggborger og offengaver til kirken i trange tider. Funerier er også en del av landskapet, og det er ulike perioder og om overgangen mellom kulturelle skifter, som fra hedensk til kristen tro. I middelalderen var en periode med spesielt rike spor etter et yrende kulturelt og religiøst liv, med fra stenkirker og landets eneste profane bestående steinhus, utenfor de større byene. Etter en periode mellom ulike maktsentre, ble Hadeland i denne perioden et maktsenter gir grunn for mange

Stid
Under stidene ble en fornkasting dannet der Randfjorden er flere steder holdt i hevd og er visse områder for svært mange arter. Disse har blitt oppført som kritisk tverr i Norsk rødliste for naturtyper fra 2018.

Arktitektur / Outcome
Prosjektet har resulteret i 14 punkter med ulike bygninger: 1. Senter, 1. kapell, 1. sovehytte og 1 mindre murer/kjøkken. Hver senter har et bygg som henter inspirasjon fra sine omgivelser og de merkene som ligger i området, men det er også fellesrett mellom de ulike bygningene.

Sovehytte på Salsbergene
På toppen av den gamle vulkanen Salsbergene ligger en sovehytte med vid utsikt over kulturlandskapet. Den er inspirert av bygdebyggenes muren med to lukkede vegger og hvor den åpner seg mot de bratte skråningene mot vest.

Minnesmerket ved kakkellhaugene
Kakkellhaugene er en gruppe med gravhauger fra en tid med lokale brennte og såbrente begravelser. Minnesmerket henter sin inspirasjon fra de brennte gravene hvor man lå ned restene etter bålet i en urne sentralt plassert i haugen. Selvs inngrepet består av en brent tretrappe på 20cm * 20cm med en høyde på 2 m. På merket er det en Gå-kode som hjelper deg med å hente opp informasjon om kulturmynet mens man står blant haugene.

Senteret
Hovedbygget til Pilegrimssenteret ligger på Granavollen, rett ovenfor søsterkirkene. Dette er et gammel kultursentrum og sentret henter inspirasjon fra bånd mot kloster og kirke. I hagen kan man stelle og spise kortreiste vekster mens man ser ut mot landskapet.

Kapell på Grindaker
Lite kapell plassert på et tult etter en gammel stavkirke som ble revet på 1800-tallet. Henter inspirasjon fra Stavkirken og det lokale overværetes stoffet. Det tar form av et luftig kapell som står åpent for besøkende til alle tider

Program

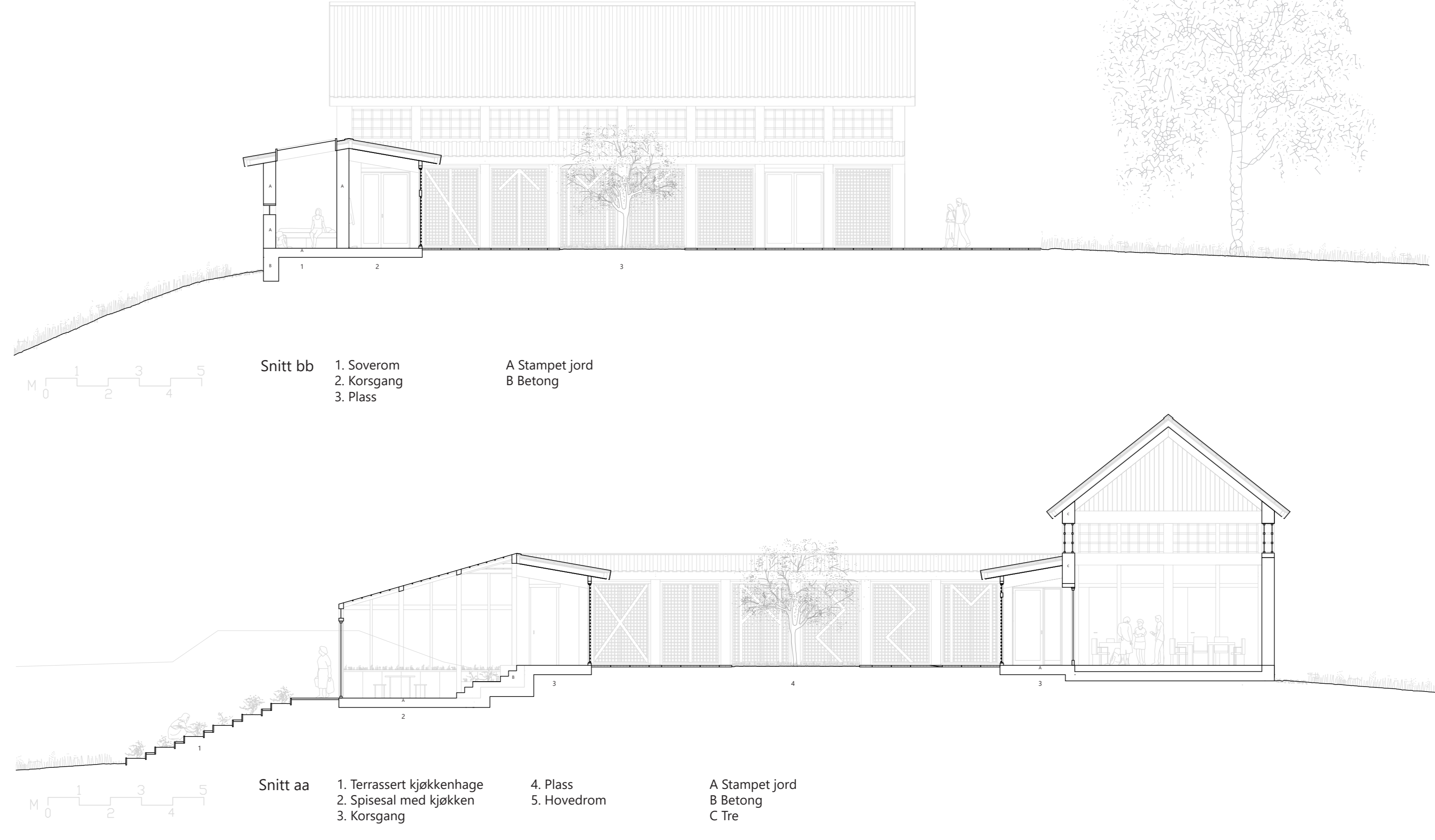
Hovedbygning
størrelse ca: 350-400 kvm totalt.
Inneholder:
Soveplasser
Info
Dyrkeområde: Korreist mat, Tilby og deltagelse for de som jobber der og folk som besøker.
Spiseplass: Kan være cafe, kjøkken eller lignende.

Kapell
Lite kapell. Tilgjengelig hele tiden, inspirert av tidligere gravkirker og gravhauger.
Sovehytte:
3*3 m ca/ 4*4 m/ 9 kvm til 16 kvm. Mindre variant på 2*2 meter ca?
Inneholder:
Soveplass
Innebygde møbler
Utsikt

Markering av kulturminner

Markering av kulturminner

Kapell på Grinaker stavkirketuft

Lite kapell plassert på et tuft etter en gammel stavkirke som ble revet på 1800-tallet. Henter inspirasjon fra Stavkirken og det lokale veveriets stoffer. Det tar form av et luftig kapell som står åpent for besøkende til alle tider.

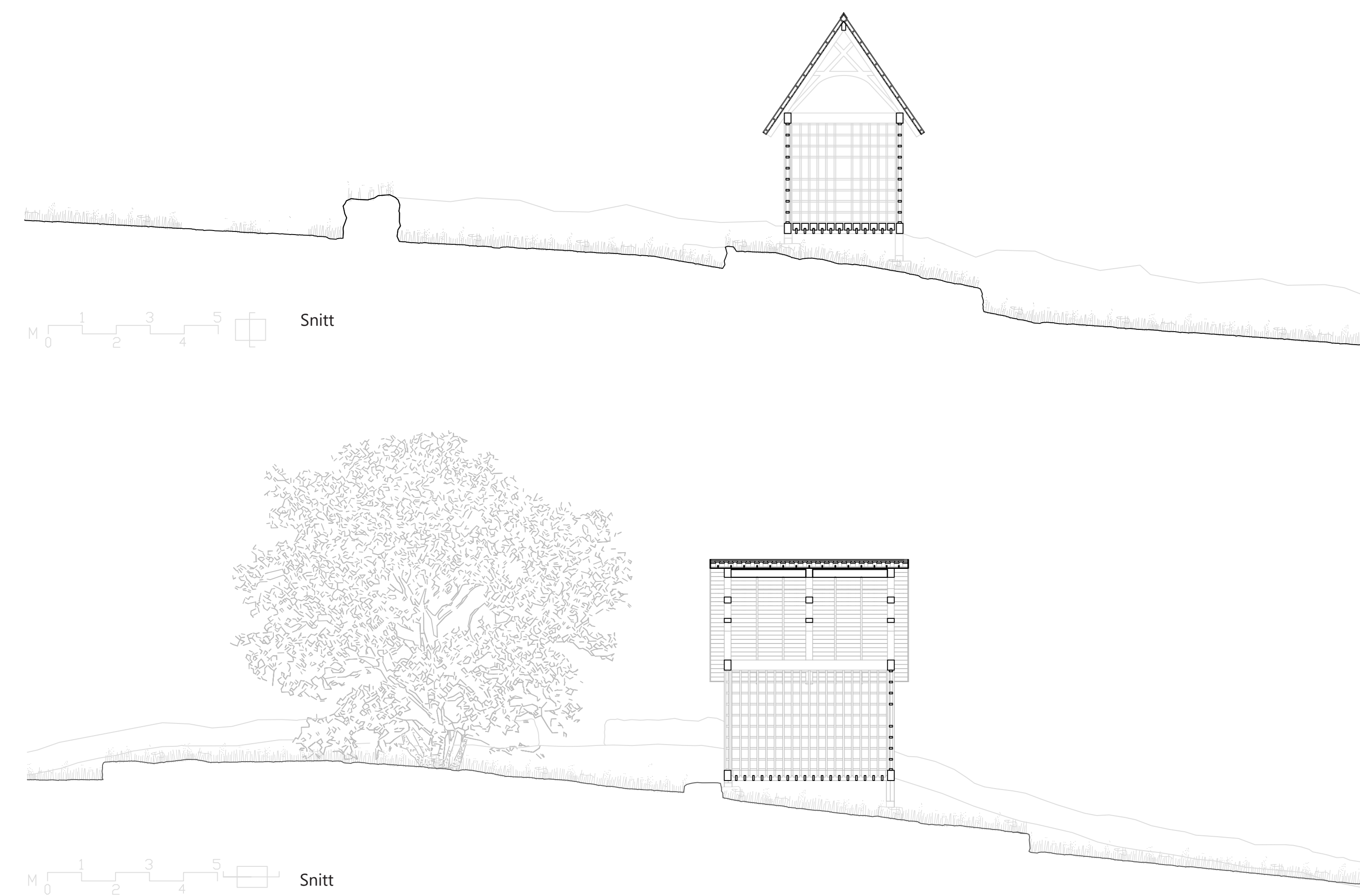
Grinaker stavkirketuft. Tingelstad nye kirke i bakgrunnen.

Grinaker stavkirketuft

Grinaker stavkirketuft

Situasjonsplan

Snitt

Snitt

Grinakervev

Utdrag fra grinakervevs nettside

Grinakervev ble etablert i 1989 av Elin og Kåre Lyngstad. Veveriet ligger i naturskjønne omgivelser på gården Nordre Grinaker på Hadeland i de frodige kulturlandskapet i Tingelstad. Vi er et av få gjenværende damaskveverier i Europa. Her er kunnskapen om veving av de beste kvalitetene holdt ved like og videreført.

Tekstil fra Grinakervev

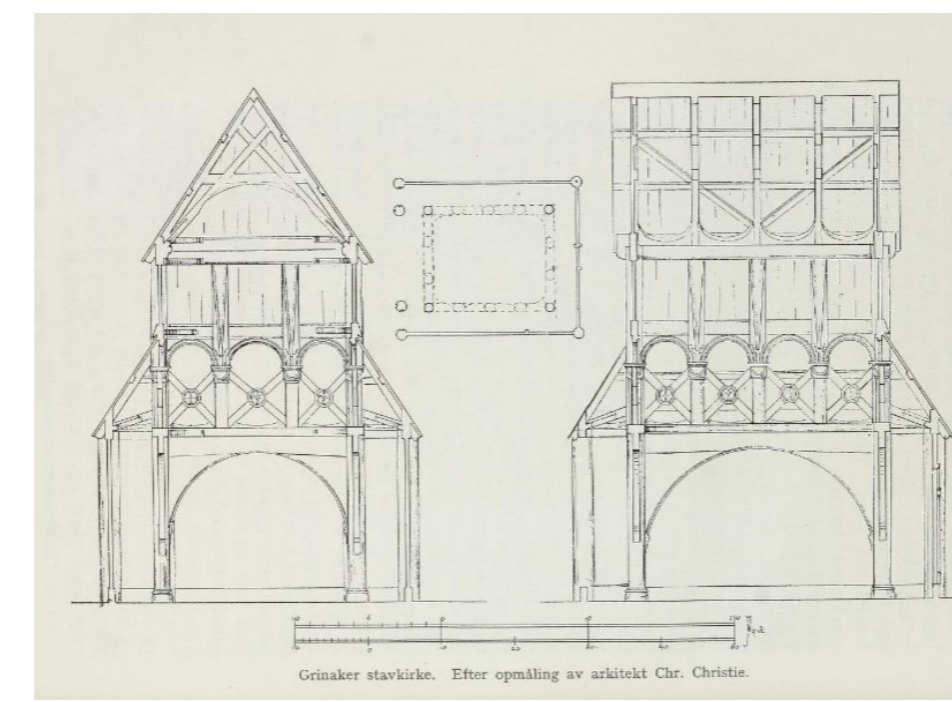
Vever fra Grinakervev

Grindaker kirkested - Grindaker, Kirkested

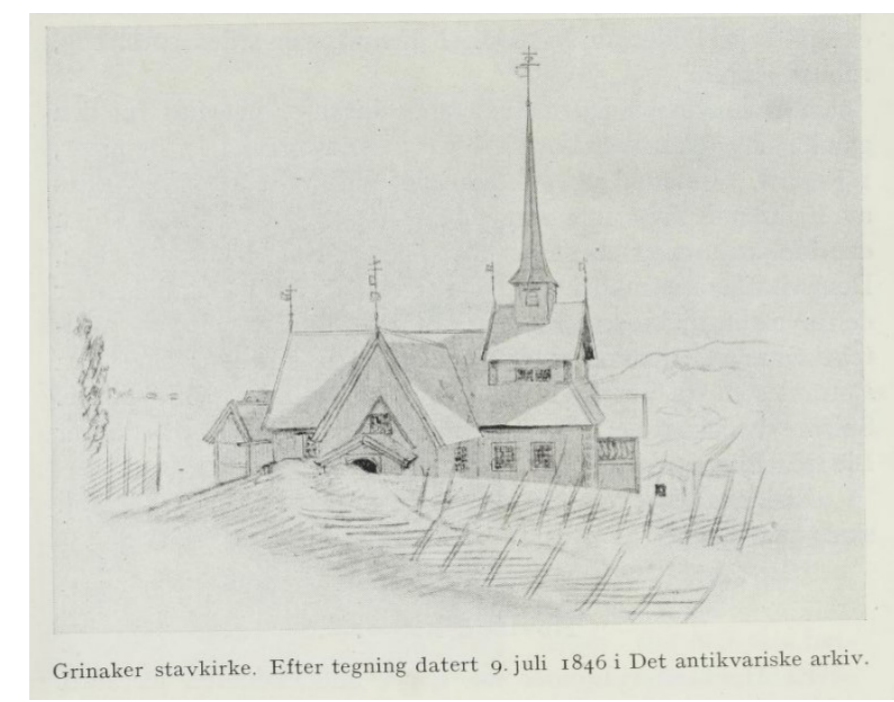
Utdrag fra Kulturminnesøk

På kammen av høydedraget ligger kirkegården og tufta etter Grinaker stavkirke, revet 1866, ruinene utgravet og istandsatt av Riksantikvaren, 1961-62. Stedet er merket med fredningsskilt ved Miljøverndepartementet fra 1982. Kirkegård og -gjerde vedlikeholdes av Hadeland Folkemuseum.

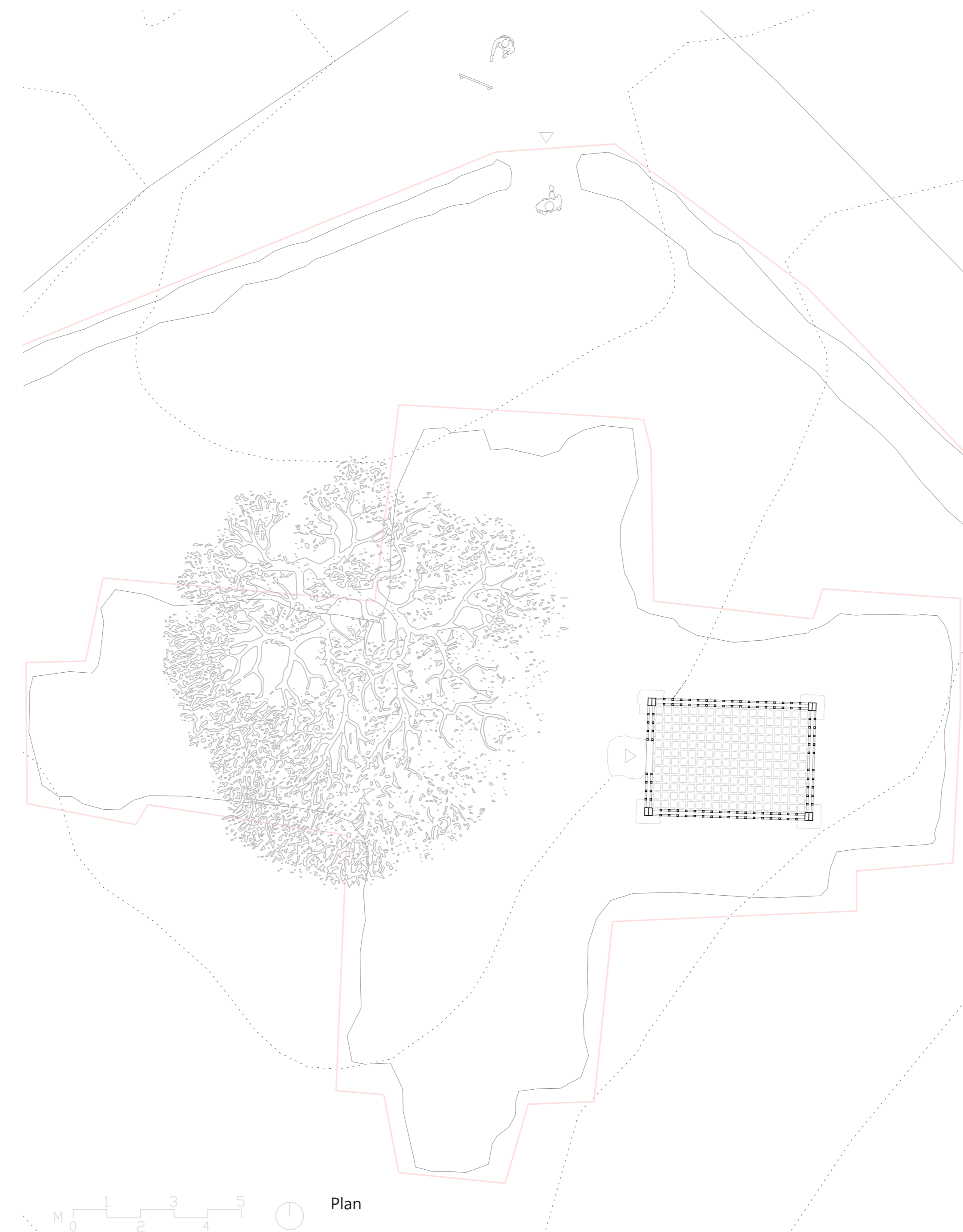
GRINDEKER (Grindaker), gnr. 109 Grindeker nordre (Tingelstad sogn). Bygningen var en stavkirke og skippet fra denne stod like til 1866. Stavkirken hadde den såkalte basilikaform med høyere midtparti og lavere sideskip og kan trolig tidfestes til andre halvdel av 1100-tallet (Bugge 1932). I en redegjørelse 1743 het det at kirken da var en velholdt gavekirke, at den var en trekirke og at folk ble gravlagt på kirkegården der (Raggeberg 2003:134, 2004:180). I 1732 ble den betegnet som en lovekirke. Kirken, som i etterreformatorisk tid var blitt påbygd i tværskip mot nord og sør, ble nedlagt etter resolusjon 1862 og er senere revet. "Å damme etter spor på tomten har den samlede lengde vært omtrent 19 1/2 meter og bredden noenlunde den samme" (Bugge 1932:259, NG 177). I 1866 ble kirkeens inventar overført til den nye kirken for Tingelstad sogn, og bygningen ble revet samme år. "Kirkegården beholdt man derimot som begravelsesplass for en del av sognets gårder som fikk sine gravsteder der og som påtok seg vedlikeholdet av indhegningen" (Bugge 1932:266). (Kildegjennomgang til registrering av middelalderkirkesteder av NIKU ved Jan Brendalsmo, RA sak 06/02235-21).

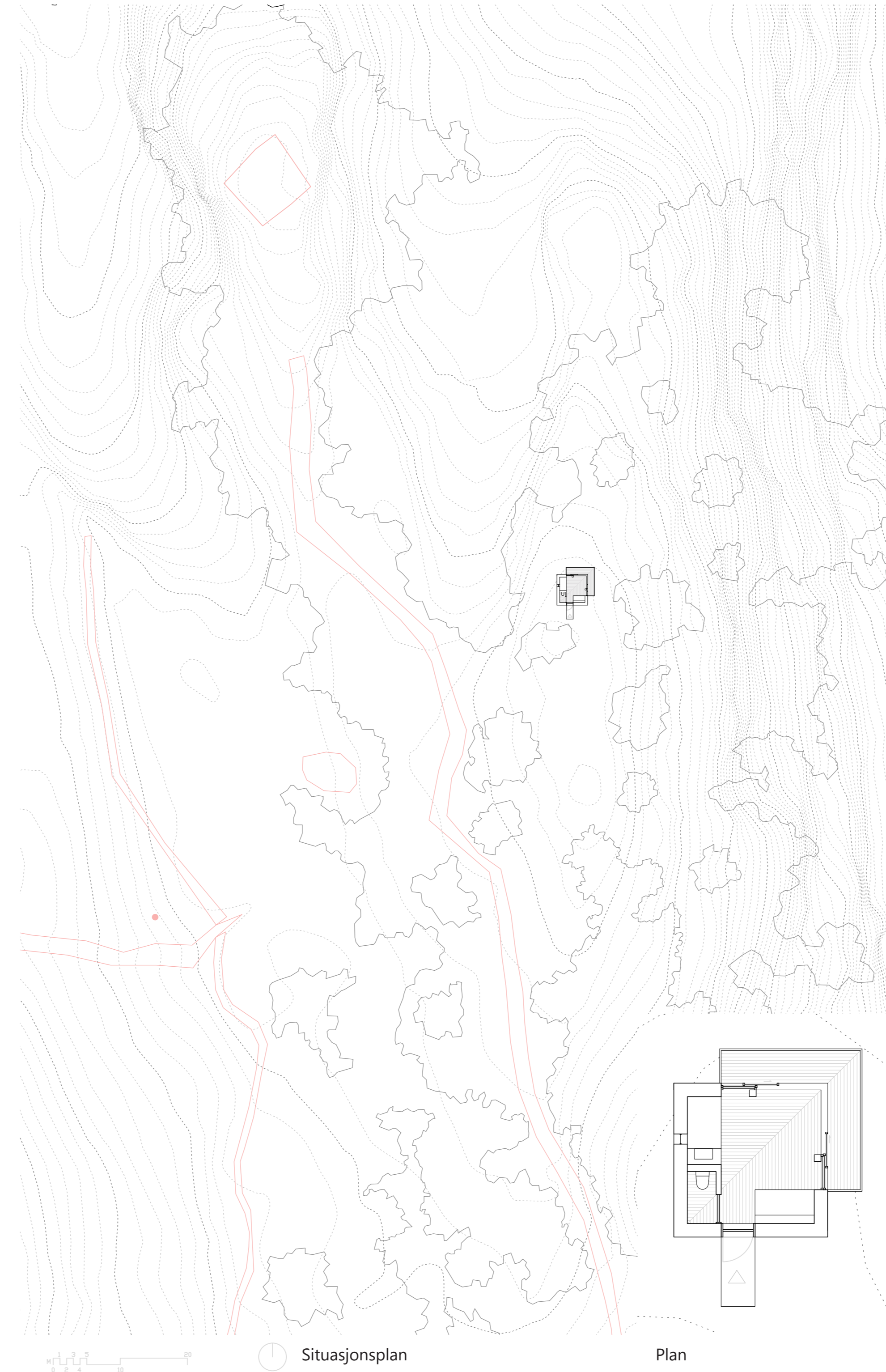
Grindaker gamle stavkirke: Konstruksjon

Grindaker gamle stavkirke: Eksteriør

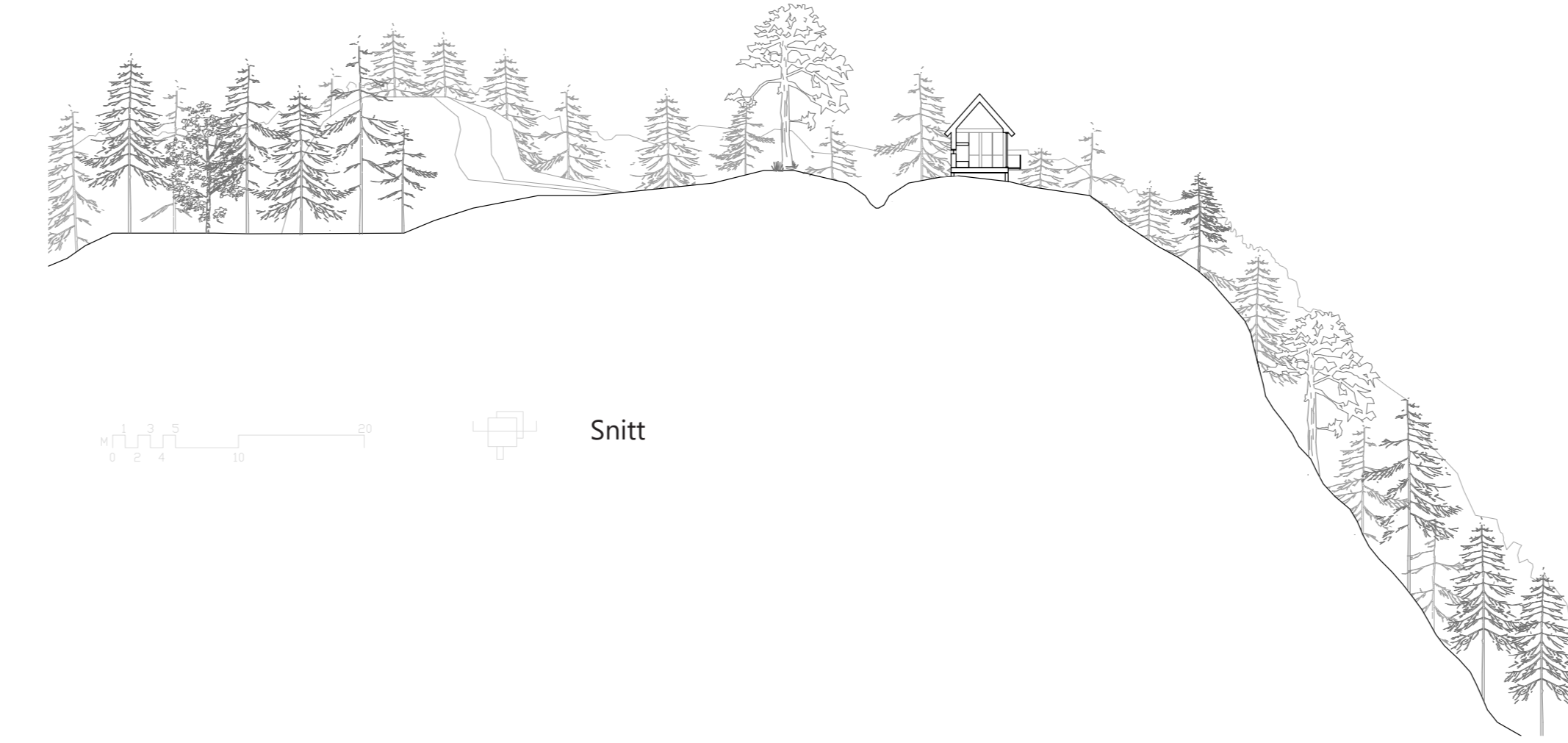

Plan

Situasjonsplan

Plan

Sovehytte på Sølvsberget

På toppen av den gamle vulkanen Sølvsberget ligger en sovehytte med vid utsikt over kulturlandskapet. Den er inspirert av bygdeborgens muren med to lukkede vegger og hvor den åpner seg mot de bratte skråningene mot øst.

Sølvsberget bygdeborg, Forsvarsanlegg

Utdrag fra Kulturminnesøk

Sølvsberget. Her kommer en liten dal opp fra NV, den er smal, med bratte vegger på siden, og ender i en utydelig voll ved oppgangen til platået. Her er 1,5 m bred åpning i V-kanten av vollen 7m S for åpningen et vannhull, muligens kunstig demmet opp i Nkant av en 3m bred og nå 0,5m høy jordvoll. Ved S Griegs registreringer i 1919 går det fram at han fikk opplysninger om bygdeborgen av oberstleipnaut Gaarder. Grieg avviser opplysningen kategorisk etter å ha besøkt stedet. Borgen ble første gang påvist mai 1983 av mag art Ellen Anne Pedersen og til dr Mats Widgren.

Utsikt fra Sølvsberget mot øst

Sølvsberget sett fra steiningen på Bilden

Sølvsberget sett fra Prestegården

Sølvsberget

Sølvsberget, steiningen på Bilden i forgrunnen

Markering av kulturminne Kakkelaugene

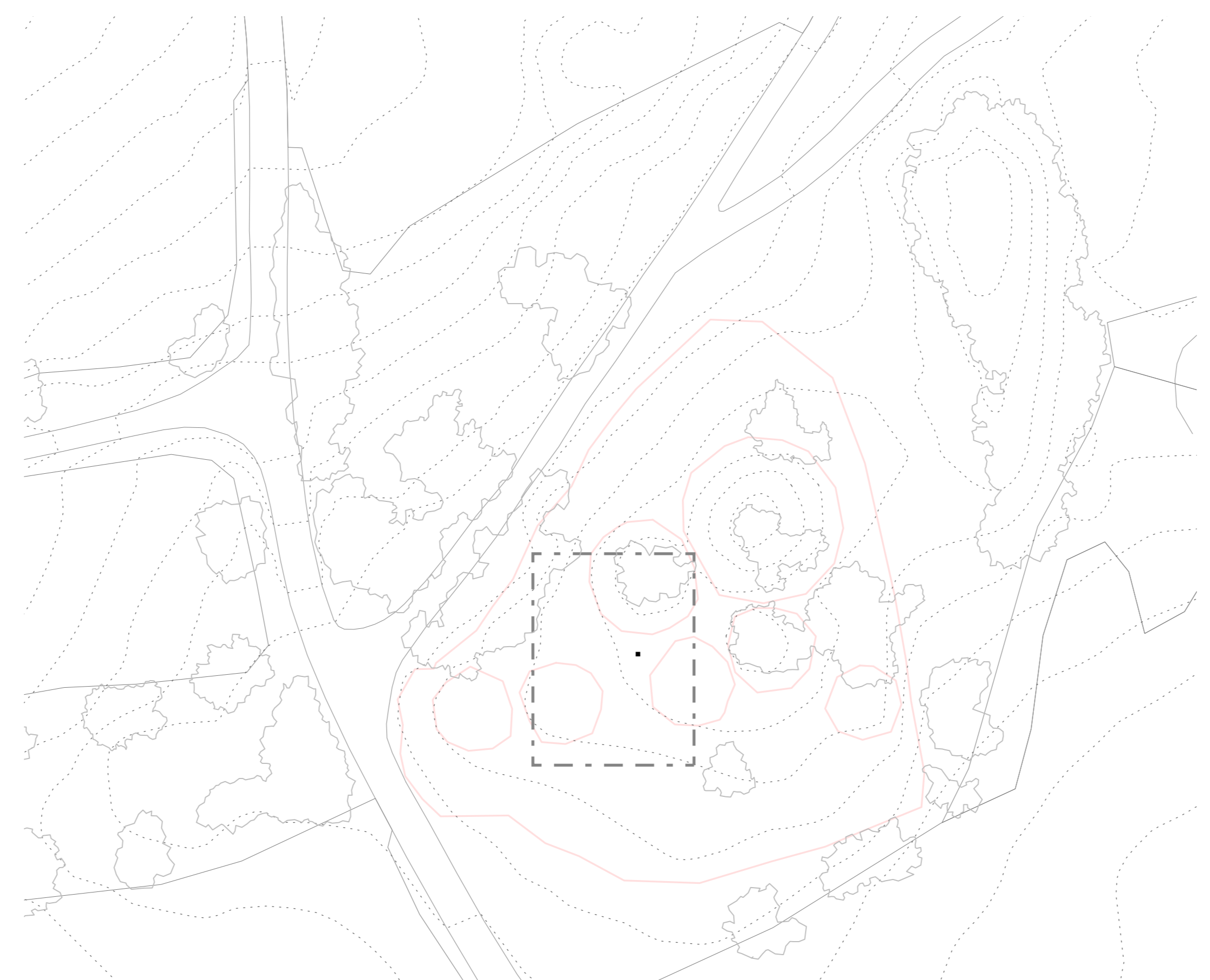
Kakkelaugene er en gruppe med gravhauger fra en tid med både brente og ubrente begravelser. Minne merket henter sin inspirasjon fra de brente gravene hvor man la ned restene etter bålet i en urne sentralt plassert i haugen. Selve inngrepet består av en brent treplåle på 20cm x 20 cm med en høyde på 2 m. På merket er det en QR-kode som hjelper deg med å hente opp informasjon om kulturminnet mens man står blant haugene.

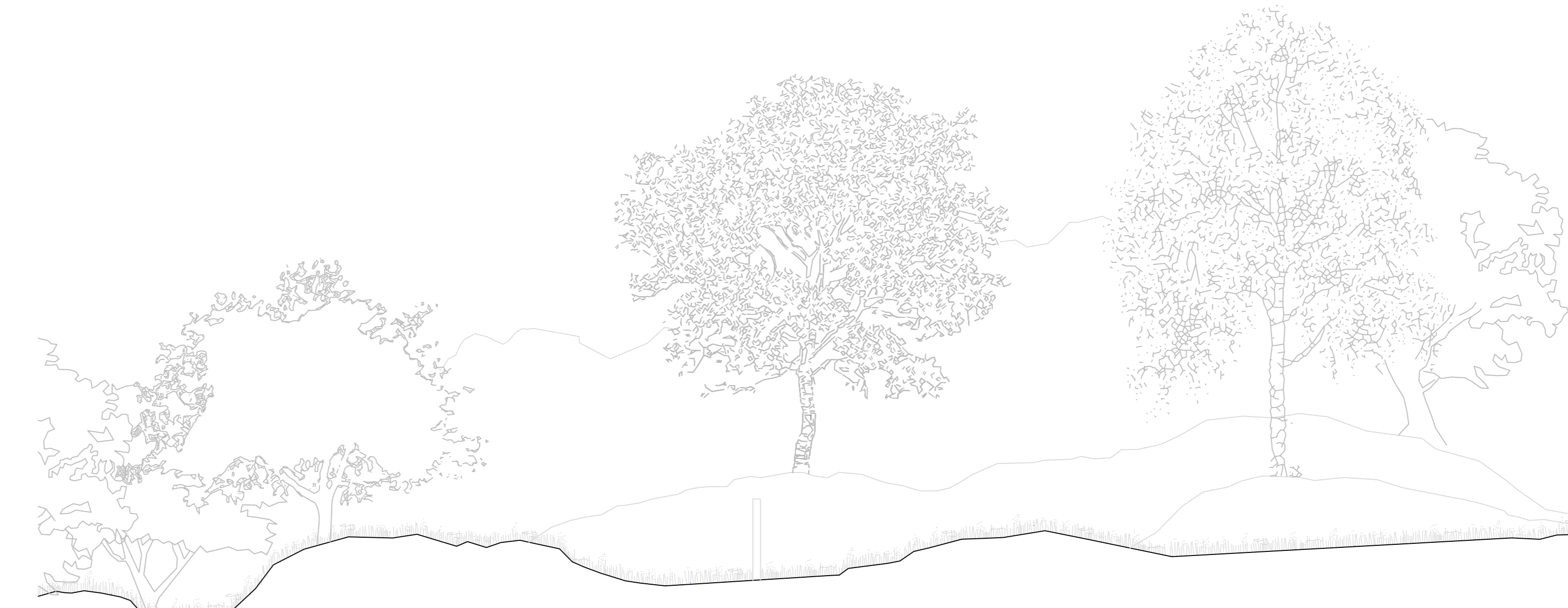
Kakkelaugene

Kakkelaugene

Plan

Snitt